

Datum
2023-03-30

Dnr 512-8214-2023
Dossier: LIFE RestoRED

Ändringshistorik

Datum	Version	Ändrad av	Ändringar
2023-03-01	1		Skapat dokument
2023-03-30	2		Justerat dokument

Restaureringsplan för Natura 2000-området Härmanö SE0520020 inom projektet LIFE RestoRED

LIFE19 NAT/SE000172

Summary

This document provide a brief overview of the measures that will take place in the LIFE RestoRED project at the Natura 2000 site SE0520020. Location of different actions can be seen in the maps in the end of this document.

Om Projektet

Projektet LIFE RestoRED arbetar med att restaurera skötselkrävande naturtyper, mestadels betesmarker och slätterängar. Arbetet utförs inom Natura 2000-områden under åren 2021 till 2027. Naturtyperna som restaureras finns med på den rödlista för naturtyper som EU tagit fram. Arbetet som omfattas av den här restaureringsplanen utförs av Länsstyrelsen i Västra Götaland. Läs mer om projektet på webbplatsen [LIFE restoRED](http://www.life-restored.se) (www.life-restored.se).

Uppgifter om området

Natura 2000-område: (SE0520020 Härmanö)

Naturresevat: (Härmanö)

Län: Västra Götaland

Kommun: Orust

Förvaltare: Västkuststiftelsen

Koordinater för restaureringsområde: 6450950, 286900 SWEREF

Viktiga kontaktpersoner/organisationer i Natura 2000-området:

Mattias Lindholm, Klara Hansson, Västkuststiftelsen

Lars Sjögren, Länsstyrelsen

Beskrivning av objektet

Natura 2000-området Härmanö ligger i det yttersta kustlandet väster om Orust. Området består av Stora Härmanö, västra delen av Lilla Härmanö, Tistholmen, Årholmen, Burö samt många småöar och skär. Även havsområdet kring öarna ingår. Hela området omfattas av naturresevat.

Stora delar av Härmanö kännetecknas av hållmarker med vidsträckta ljunghedar och naturen är mycket mosaikartad. Vissa delar av de tidigare betesmarkerna på hedytorna befinner sig idag i igenväxning. På den södra delen av ön finns en stor del sådana bestånd i svackor och klåvor. Vid restaurering skulle mycket av denna skogstyp kunna avvecklas och bli gräsmark eller hed. En del bestånd har dock trädvärden vilka bör kontrolleras innan allt avverkas för skapande av ljunghed.

På den södra delen av Stora Härmanö har mycket omfattande restaureringar av markerna gjorts inom Life-projektet GRACE mellan åren 2011-2016. I projektet har man röjt träd, buskar och sly samt gallrat trädklädda betesmarker, utfört naturvårdsbränningar av gräsmarker och ljunghedar, skapat förutsättningar för betesdjur och ordnat med restaureringsarbete.

Syfte och mål med åtgärderna i projektet

I det här området ska en klippmosaik dominerad av naturtypen 4030 med inslag av 4010, 6230 och 6270 ges en stärkt ekologisk status genom röjningar och bränning. Området har tidigare varit mycket öppet men igenväxning har på vissa ställen medfört att träd, buskar och sly kommit upp i klåvor och svackor med djupare jordmån. Målsättningen är inte att området åter ska bli helt fritt från träd och buskar. I delar av området kommer istället träd, fr a lövträd, att sparas, antingen som grupper eller som enstaka fristående träd. Särskilt angeläget är det att även spara bärande buskar. Nytt stängsel ska sättas upp i området och allmänhetens tillgänglighet förbättras genom förbättring av stig och byggande av ny spång. Dessutom kommer grindar alternativt stängselövergångar att anordnas. Allmänheten ska ha fått kunskap om projektet genom skyltning.

Tabell 1 Naturtyper som omfattas av projektåtgärder

Naturtypskod	Natura 2000 naturtyp (namn)	Areal (ha)
Mosaikmark (icke fullgod Natura naturtyp)	Målnaturtyp 4010	1
Mosaikmark (icke fullgod Natura naturtyp)	Målnaturtyp 4030	23
Mosaikmark (icke fullgod Natura naturtyp)	Målnaturtyp 6230	0,5
Mosaikmark (icke fullgod Natura naturtyp)	Målnaturtyp 6270	0,5

Åtgärder som är aktuella i Natura 2000-området SE0520020
Härmanö

Tabell 2 Planerad omfattning

Action	Namn	Längd (m)	Area (ha)	Antal
C1.1	Röjning och avverkning		36	
C1.2	Restaureringsbete		37	
C1.6	Gräs och ljungränning		20	
C2.1	Stängsling	1600		
C2.2	Borttagande stängsel	700		
C2.4	Stängselgenomgång			4
D1	Fotodokumentation			x
D2.1	Uppföljning av naturtyper			x
D5.1	Kartläggning av ekosystemtjänster			
D5.2	Planering och utvärdering av åtgärder för pollinering			x
D5.3	Planering och utvärdering av skapande av död ved			x
E1.1	Obligatorisk projektskyt			1
E1.2	Temaskyld			1
E1.4.1	Stig, led	800		
E2.4.1	Fördjupningskurs/ws för naturvårdsspecialister			?

Beskrivning av åtgärderna

Action C1.1 Röjning och avverkning

Möjlig tidsperiod: 2021-03-01 till 2026-12-31

Genomförs:

Beskrivning: Insatserna omfattar dels öppna ytor, dels mer igenvuxna partier.

De mer öppna delarna (karta 2) är i skiftande omfattning igenvuxna med sly, klenare träd samt enbuskar. Målsättningen är att dessa ytor efter åtgärderna ska utgöra en öppen hed-mosaik dominerad av naturtypen 4030 med inslag av 4010, 6230 och 6270 beroende på

fuktighetsgrad och markförhållanden. Täckningsgraden av träd och buskar ska inte överstiga 5% när åtgärderna genomförts.

- All lövsly, huvuddelen av enbuskarna och klenare träd röjs bort. Enstaka enbuskar som står i anslutning till hållmarkspartier liksom enstaka lövträd och tallar sparas.
- Rövningarna görs så att den kvarstående stubbhöjden blir så låg som möjligt.
- Bärande träd och buskar gynnas.
- Allt röjningsris samlas ihop i så få högar som möjligt och högarna bränns på plats mellan hållmarkerna. Möjligen kan bränning av dessa rishögar ske samtidigt med bränning av gräs- och ljungvegetationen (Action C1.6)

Foto 1. Huvudsakligen öppet, ljungdominerat parti. Klen björk, tall och lövsly röjs bort och endast enstaka träd och buskar sparas så att täckningsgraden blir maximalt 5%.

De mer igenvuxna partierna (karta 3) utgörs av svackor och fuktstråk med djupare jordmån. I huvuddelen av ytorna finns en kran av tätare sly och buskar som omger relativt unga träd, fr a lövträd men även enstaka tallar.

Foto 2. Kraftigt igenvuxet parti i norra delen av området. Utbredningen av sly och enbuskar minskas, trädsiktet glesas ut och bärande träd och buskar gynnas.

Målsättningen är att minska de igenvuxna ytornas utbredning så att knappt halva arealen ($\approx 3,5$ ha) återgår till öppnare gräsmarkshabitat. Ytor som har förutsättningar att på kort tid bli gräsmarkshabitat (4010, 4030, 6230, 6270, 6410) röjs fria. Trädsiktet glesas ut och omfattningen av omgivande sly och buskar minskas för att få en varierad och brynliknande struktur där vuxna träd omges av yngre träd och buskar.

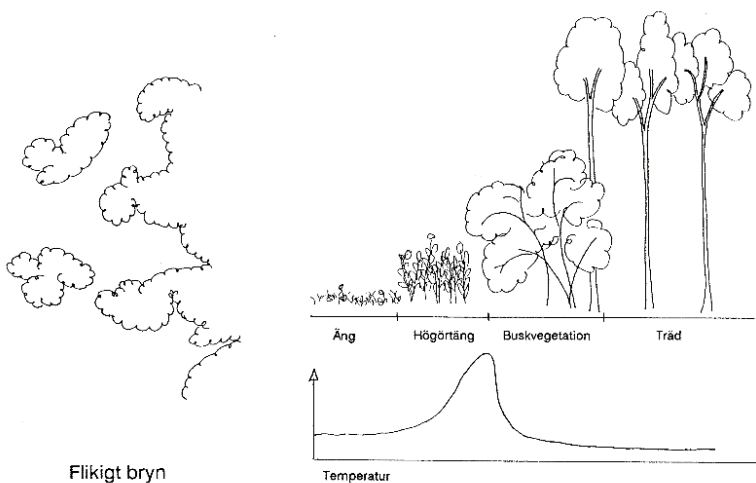

Illustration av målsättningen för delytorna (från *Brynmiljöer i Bohuslän*, Appelqvist och Bengtsson 1995)

Tätare partierna ska erbjuda lä och föda för insekter och fåglar och samtidigt lä och skugga för betesdjuren. Täckningsgraden av träd och buskar i de tätare delarna minskas till 50 - 75% och tillåts skifta mellan tätare och helt öppna ytor beroende på förutsättningar och naturvärden.

- Sly, enbuskar och klenare träd röjs bort medan fr a äldre och grövre lövträd, sparas i dungar eller som friställda träd. Bärande träd som rönn och fågelbär gynnas.
- Öppningar skapas i de täta partierna dominerade av busk- och slyvegetation så att betesdjuren får tillgång till de centrala delarna av ytorna.
- Blommande buskar såsom vide-arter, slån och nypon gynnas vid röjningar.
- I vissa täta trädgångar ringbarkas asp och björk och får stå kvar som död ved. Andra fällt och stammarna får ligga kvar som död ved. Grövre ved från träd som gallras ut läggs i övrigt i högar och sparas som död ved.
- Allt röjningsris samlas ihop i högar. Minst 10 av rishögarna tillåts ligga kvar som yngelplats för vedinsekter. Övriga rishögar bränns på plats.

I den norra delen (karta 4) glesas lövträden ut och äldre träd friställs. Målsättningen är att minska täckningsgraden till maximalt 50%.

- All sly röjs bort och trädskiktet glesas ut så att äldre värdefulla träd eller träd som på sikt kan bli sådana friställs. Vissa av träden kan behöva ringbarkas innan avverkning för att undvika slyuppslag.
- Röjningarna görs så att den kvarstående stubbhöjden blir så låg som möjligt.
- Allt röjningsris samlas ihop i högar och bränns på plats. Stammar av träd som avverkas läggs i hög och sparas som död ved.

Action C1.2 Restaureringsbete

Möjlig tidsperiod: 2021-03-01 till 2027-08-31

Genomförs: 2024-2027

Beskrivning: Betesdrift inleds så snart stängsel satts upp och de första gräs- och ljungbränningarna genomförts.

Action C1.6 Gräs och ljungbränning

Möjlig tidsperiod: 2021-03-01 till 2026-12-31

Genomförs:

Beskrivning: 2024-2026

Genomförs i de öppnare ytor där röjning utförts. Insatserna prioriteras till de större sammanhängande partier som domineras av grov högvuxen ljung. Det är en fördel om bränning görs av några ytor varje år för att åstadkomma en mosaikartad struktur.

Action C2.1 Stängsling

Möjlig tidsperiod: 2021-03-01 till 2025-03-31

Genomförs: 2023-2024

Beskrivning: Befintligt stängsel är undermåligt och behöver ersättas med nytt. Stängslet följer en befintlig stig.

Action C2.2 Borttagande av stängsel

Möjlig tidsperiod: 2021-03-01 till 2025-03-31

Genomförs: 2023-2024

Beskrivning: Befintligt stängsel tas ner för att nytt ska kunna sättas upp.

Action C2.4 Stängselgenomgång

Möjlig tidsperiod: 2021-03-01 till 2025-03-31

Genomförs: 2023-2024

Beskrivning: Stängselgenomgångar anordnas för besökare över stängslet där stigen passerar in i fållan samt i öster.

Action D1. Fotopunkter

Möjlig tidsperiod: 2021-03-01 till 2026-12-31

Genomförs: 2022-2023 och 2026

Beskrivning: För att dokumentera effekten av restaureringsåtgärderna kommer foton att tas på strategiska platser före restaureringsåtgärder och efter genomförda åtgärder. Fotopunkterna märks ut på karta.

Fotodokumentation sker också under genomförandet av projektet och publiceras som en enkel rapport på projektets webbplatsen [LIFE restoRED \(www.liferestored.se\)](http://www.liferestored.se).

Action D2.1 Utvärdering av bevarandestatus för naturtyper

Möjlig tidsperiod: 2026-03-01 till 2027-02-28

Genomförs: 2026-06-15 till 2026-09-01

Beskrivning: Efter genomförd restaurering ska en bedömning göras om statusen för de naturtyper som restaurerats har förbättrats. Bedömningen sker genom observationer på plats och kan genomföras av den som ansvarat för restaureringen, eller en särskild inventariare. Data från genomförda inventeringar av arter och naturtyper används också som underlag för bedömningen. Bedömningen kommer slutligen att registreras i Naturvårdsverkets databas NNK.

Action D5.2 Planering och utvärdering av åtgärder för pollinerare

Möjlig tidsperiod: 2021-03-01 till 2026-12-31

Genomförs: 2026

I samband med restaureringsåtgärderna kommer särskild hänsyn tas till pollinerarnas framtida miljö. Bärande träd och buskar som ska sparas och i vissa fall friställas kommer att märkas ut i fält med snitslar.

För planeringen pollinerarnas miljö har projektets receptsamling för möjliga åtgärder använts och efter genomförd restaurering kommer insatsen att utvärderas och dokumenteras i projektets databas.

Resultaten kommer publiceras på projektets [LIFE restoRED \(www.liferestored.se\)](http://www.liferestored.se)

Action D5.3 Planering och utvärdering av skapande av död ved

Möjlig tidsperiod: 2021-03-01 till 2026-12-31

Genomförs: 2024-2026

Beskrivning: I samband med avverkning av träd inom action C.1 kommer död ved att skapas. Minst 10 högar med röjningsavfall kommer att finnas inom eller i omedelbar anslutning till de områden som avgränsas på karta 2. I övrigt kommer träd att ringbarkas och lågor att skapas i samma områden.

För planeringen av vilken död ved som ska skapas har projektets checklista använts och efter genomförd avverkning kommer insatsen att utvärderas och dokumenteras i projektets databas.

Action E1.1 Obligatorisk projektskylt

Möjlig tidsperiod: 2021-03-01 till 2026-12-31

Genomförs: 2023-2024

Beskrivning: En skylt som beskriver projektets arbete kommer att sättas upp. Placeringen av skylten finns utmärkt på karta nedan.

Action E1.2 Temaskylt

Möjlig tidsperiod: 2021-03-01 till 2026-12-31

Genomförs: 2024-2025

Beskrivning: En skylt som beskriver bränning av ljunghedsmosaik kommer att tillverkas och sättas upp. Placeringen av skylten finns utmärkt på karta nedan.

Action E1.4.1 Stig, led

Möjlig tidsperiod: 2021-03-01 till 2026-12-31

Genomförs: 2024-2026

Beskrivning: Befintlig vandringsled kommer att förbättras för att öka tillgängligheten i området och visa upp de naturvärden som projektet skapar.

Genomförs: E2.4.1 Fördjupningskurs/ws för naturvårdsspecialister

Möjlig tidsperiod: 2024-03-01 till 2026-12-31

Genomförs: 2024-2025

Beskrivning: Området kan bli aktuellt för fördjupningskurs som kommer att anordnas för naturvårdsspecialister.

Karta 1 Översiktskarta, Natura 2000-området Härmanö SE0520020
Overview for the site Härmanö SE0520020

Karta 2 – 8 Detaljkarta, Åtgärder som genomförs i projektet
Detailed maps for measures in the project.

LIFE-programmet

Den här restaureringsplanen har producerats med stöd av Europeiska kommissionens LIFE-program. Ståndpunkter och faktainnehåll representerar projektet LIFE RestoRED och representerar inte nödvändigtvis Europeiska kommissionens eller byrån CINEAs uppfattning eller ståndpunkt.

Läs mer om LIFE-programmet på EU-kommissionens webbplats : <https://ec.europa.eu/easme/en/life>